

Autorka scenariusza: Marzanna Pietruszka –Łódź

Scenariusze lekcji języka polskiego opracowany na podstawie podręcznika do kształcenia literackiego, kulturowego i językowego dla klasy szóstej szkoły podstawowej
***Słowa i świat* autorstwa Marii Nagajowej.**

Wstęp

Edukacja filmowa jest integralną częścią kształcenia kulturowego, które obok kształcenia literackiego i językowego powinno być realizowane na lekcjach języka polskiego.

Znajomość zagadnień związanych z filmem ma w obecnych czasach ogromne znaczenie, gdyż dzięki istnieniu dużej liczby kin (coraz popularniejsze są multikina, multipleksy), powszechności telewizorów (czasami kilku w jednym domu), odtwarzaczy wideo i płyt CD film stał się ogólnodostępny. Właściwie wszyscy ludzie oglądają filmy, co świadczy o tym, że jest to dla wielu osób ulubiona forma rozrywki. Często, niestety, a można to zauważyć już w szkole podstawowej - jest to jedyna forma kultury, z którą uczniowie obcuja na co dzień. W związku z tym, że dzieci zazwyczaj oglądają filmy bez wyboru i przygotowania, już na tym etapie kształcenia na nauczycieli języka polskiego spada obowiązek uświadamiania uczniom szeregu zagadnień związanych z tą dziedziną sztuki. To oczywiście nie oznacza, że dzięki temu uczniowie zaczną dostrzegać całą złożoność filmu, ale może uda się ich szerzej zainteresować tą dziedziną i sprawić, że odbiór dzieła przez takiego widza będzie bardziej świadomy, pełniejszy, głębszy.

Mimo bogactwa prac z dziedziny filmoznawstwa mam wrażenie, że lekcje o filmie nie są częste. Zazwyczaj, gdy nauczycielom brakuje czasu na realizację materiału, opuszczają właśnie tego typu zagadnienia albo jednym wyjściem z klasą do kina „załatwiają” całą edukację filmową. A szkoda, bo lekcje o filmie są atrakcyjne, dzięki czemu w sposób dla uczniów niezauważalny kształcą się oni nie tylko kulturowo, ale również językowo i literacko. Uczenie przez film jest aktywizujące, skuteczne dydaktycznie i wychowawczo; „(...)cała siła i urok wychowania przez film – i w ogóle przez sztukę- polega właśnie na tym, iż jest to wychowanie, które jest jednocześnie propozycją szlachetnej rozrywki i w procesie którego przygotowujemy odbiorcę do przyjęcia rozrywki coraz bardziej wartościowej i wyszukanej.”¹ I te walory edukacji filmowej między innymi skłoniły mnie do przygotowania scenariusza zajęć z tego właśnie zakresu. Plany filmowe, którym poświęcony jest prezentowany niżej projekt zajęć, należą do środków wyrazu, którym warto poświęcić zajęcia, choćby dlatego, że wykonywanie zdjęć i filmowanie to czynności, z którymi na co dzień dzieci się prędzej czy później zetkną, a wiedza wyniesiona z takiej warsztatowej lekcji bardzo może się przydać w takich sytuacjach. Inspiracją do przeprowadzenia zajęć z kamerą były kadry z filmu „Tajemniczy ogród” zamieszczone w podręczniku „Słowa i świat” Marii Nagajowej. Pomyślałam, że dzieci nie zastanawiają się nad zdjęciami, na których są uwiecznione lub które same wykonują. A przecież warto odpowiedzieć sobie na pytanie, co chcemy pokazać na fotografii, dlaczego na zdjęciu widzimy np. tylko twarz albo postać ludzką na tle jakiegoś otoczenia. Przy okazji dobrej zabawy można zrealizować wiele celów dydaktycznych i wychowawczych, a jeśli dodatkową korzyścią płynącą z takiej lekcji będzie umiejętność świadomego robienia zdjęć i filmowania, obycie z kamerą.

Chciałabym udowodnić, że lekcje (o filmie i nie tylko) mogą być i zgodne z zalecanymi programami, i oparte na podręczniku, ale również interesujące, niebanalne, atrakcyjne

i pozostawiające miejsce na inwencję twórczą nauczyciela i uczniów. Bliskie są mi słowa H. Depty, który twierdzi, że „wprowadzenie filmu do szkoły powinno stać się *pedagogicznym szaleństwem* - szaleństwem, które przebija ściany odgradzające szkołę od rzeczywistości i autentycznego życia młodzieży. I może wtedy stanie się ona szkołą lepszą, bliższą życia i bliższą młodzieży.”²

SCENARIUSZ

Temat: Czy potrafimy rozróżniać plany filmowe? Zabawa w filmowanie.

Czas trwania: 2 godziny lekcyjne

Miejsce: sala lekcyjna

Cele w ujęciu operacyjnym:

Po lekcji uczeń powinien:

- znać nazwy planów filmowych,
- rozróżniać plany filmowe,
- posługiwać się wiadomościami na temat tworzywa filmowego i twórców filmu,
- posłużyć się prostą kamerą i sfilmować dany obiekt wykorzystując konkretny plan (potrafi wykorzystać teorię w praktyce),
- rozumieć, na czym polega komponowanie kadru,
- potrafić oddzielić w czytanej treści istotne od mniej ważnych,
- potrafić umiejętnie zabrać głos w dyskusji,
- potrafić posłużyć się w swojej wypowiedzi cytatem,
- potrafić obiektywnie i krytycznie ocenić pracę swoją i kolegów,
- znać różne rodzaje słowników i umieć z nich korzystać,
- umieć napisać wypracowanie, dbając o jego estetykę, układ graficzny, kompozycję, poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną,
- umieć sformułować swoją wypowiedź ze świadomością celu (zachęcać lub zniechęcać),
- rozumieć i stosować pojęcia: reżyser, operator, scenarzysta, plan(filmowy), kadr, filmować,
- rozumieć, że film jest dziełem zbiorowym i wielotworzywowym.

W czasie zajęć uczeń kształci również umiejętności kluczowe:

- skutecznego komunikowania się,
- planowania, organizowania i oceniania własnej pracy,
- efektywnego współdziałania w zespole,
- rozwiązywania problemów w twórczy sposób,
- odnoszenia do praktyki zdobytej wiedzy.

Pojęcia kluczowe:

reżyser, operator, scenarzysta, adaptacja, plany filmowe, tworzywo filmowe, kamera, filmować, kadr

Metody:

- zajęcia praktyczne,
- praca z tekstem,
- pogadanka,
- dyskusja,
- pogładowa(wystawki)

Formy :

- jednostkowa,
- grupowa,
- indywidualna

Środki dydaktyczne:

- kamera, telewizor, kasetta,
- magnetofon, kasetta lub płyta CD z muzyką filmową,
- plakaty filmowe,
- kasety wideo i płyty CD z filmami (wystawka),
- arkusze z nazwami planów filmowych,
- fragment filmu pt. „Tajemniczy ogród”,
- podręcznik M. Nagajowej „Słowa i świat. Podręcznik do kształcenia literackiego, kulturowego i językowego dla klasy szóstej szkoły podstawowej”³,
- przyniesione przez dzieci zdjęcia własne lub wycięte z gazet,
- słowniki języka polskiego, słowniki ortograficzne, słowniki poprawnej polszczyzny, słowniki wyrazów bliskoznacznych,
- schematy planów filmowych (załączniki 1, 2, 3, 4).

Standardy wymagań:

Uczeń

- odczytuje różne teksty kultury - **1.1**,
- określa funkcje elementów charakterystycznych dla danego tekstu (tu: posługuje się podstawowymi terminami związanymi z filmem) - **1.2**,
- formułuje wypowiedzi ze świadomością celu - **2.2**,
- buduje tekst poprawny kompozycyjnie, celowo stosując środki językowe i przestrzegając norm gramatycznych, ortograficznych i interpunkcyjnych - **2.3**,
- dba o układ graficzny, czytelność i estetykę zapisu - **2.5**,
- wyraża własne opinie i próbuje je uzasadnić, wyjaśniając swoje stanowisko, używa odpowiednich argumentów - **3.4**,
- wskazuje źródła informacji, posługuje się nimi - **4.1**

Przygotowanie sali do lekcji

Wystrój sali lekcyjnej może pomóc nauczycielowi w stworzeniu atmosfery pozwalającej na lepsze zrozumienie zagadnień dotyczących tematu zajęć.

Dobrze jest przed lekcją zadbać, by na ścianach klasy wisiały różne fotosy z filmów, najlepiej z tych bardzo popularnych i aktualnie granych, czyli np. z „Władcy pierścieni”, „Harry’ego Pottera”, „Troi”, „Króla Artura”. Na ławce można przygotować wystawkę filmów na kasetach wideo i płytach CD. Proponuję już w czasie przerwy włączyć kasetę z muzyką filmową, np. autorstwa Z. Praisnera do filmu „Tajemniczy ogród”.

Na gazetkach przypięte są kartki z poznanymi wcześniej terminami związanymi z filmem wraz ze znaczeniami tych słów: *reżyser*, *scenarzysta*, *adaptacja*, a także tabelka z filmowym słownictwem”. Uczniowie patrząc, utrwalają je sobie. Dobrze jest zgasić światła, opuścić rolety (niech zapanuje mrok jak w kinie) i podświetlić tylko plakaty.

Najlepiej, aby taki oryginalny wystrój towarzyszył nam podczas całego filmowego cyklu, czyli w czasie wszystkich lekcji związanych z filmem. Uczniowie chętnie przyniosą plakaty, płyty z filmową muzyką i różne filmowe gadżety, rozdawane teraz powszechnie w kinach.

Jeśli klasa została udekorowana zgodnie z powyższymi wskazówkami, nauczyciel wyłącza światło dopiero po wejściu uczniów do klasy, a muzykę wycisza, gdy wszystkie dzieci są już przygotowane do lekcji.

Przebieg zajęć:

1. Rozmowa wstępna.

Dzieci oglądają 2-3 minutowy fragment filmu pt. „Tajemniczy ogród”(dobrze, żeby znany im był w całości, np. z klasy V), a następnie rozmawiają na temat filmu. Ma to na celu powtórzenie i utrwalenie znaczeń wyrazów: *reżyser*, *scenarzysta*, *adaptacja*. Nauczyciel pyta, kto reżyserował ten film, co należy do zadań reżysera, czy film powstał na podstawie oryginalnego pomysłu scenarzysty, czy jest adaptacją, czym się zajmuje scenarzysta.../ Dzieci odpowiadają, że reżyserem jest Polka, Agnieszka Holland, reżyser realizuje własną koncepcję filmu, inspirowane innych twórców, np. aktorów, podejmuje najważniejsze decyzje i odpowiada za całość, ten film jest adaptacją książki F.H. Burnett „Tajemniczy ogród”, scenarzysta pisze scenariusz...

Warto wykorzystać tę sytuację do budzenia uczuć patriotycznych, dumy z osiągnięć Polaków takich jak A. Holland czy kompozytor Z. Praisner, którzy swoją twórczością rozślawiają nasz kraj w świecie.

Można we wstępnej części zajęć obejrzeć fragment innego filmu, ale w związku z tym, że w kolejnym etapie lekcji uczniowie analizują kadry z „Tajemniczego ogrodu”, ten film wydaje mi się najbardziej odpowiedni.

2. Ćwiczenia słownikowe.

Nauczyciel podsumowuje wypowiedzi uczniów, mówiąc, że dzisiejsza lekcja jest kolejną z cyklu filmowego, z działu „Świat kultury” w podręczniku „Słowa i świat”. Zapowiada, że tym razem poznają plany filmowe, nauczą się je rozróżniać i stosować w praktyce. Uczniowie otwierają zeszyty i zapisują temat lekcji.

Prowadzący mówi, że najpierw uczniowie w parach będą sprawdzać, co oznaczają słowa: *filmować*, *kadr* oraz wyrażenie *plan filmowy*. Prosi do siebie przedstawiciela uczniów z każdego rzędu ławek. Osoby te losują, znaczenie którego słowa będą sprawdzać uczniowie w danym rzędzie.

Następnie nauczyciel pyta, z jakiego źródła wiedzy korzystamy, aby znaleźć znaczenia słów.

(U: Ze słownika języka polskiego). Prosi dzieci, aby podeszły do półek ze słownikami i wybrały odpowiednie, a następnie znalazły w nich znaczenia podanych wyrazów.

Nauczyciel przypomina, że niektóre słowa mają wiele znaczeń, trzeba więc najpierw uważnie przeczytać je wszystkie, a dopiero potem wybrać to właściwe. Jeżeli mamy do czynienia ze związkiem wyrazowym, czyli połączeniem co najmniej dwóch wyrazów, należy się zastanowić, którego wyrazu będziemy szukać w słowniku języka polskiego.

Para, która pierwsza wykonała zadanie w danym rzędzie, zgłasza się, nauczyciel kontroluje poprawność wykonania pracy. Pozostali uczniowie nadal sprawdzają znaczenie wyrazów w słowniku. Po kilku minutach uczniowie, którzy byli pierwsi, odczytują swoją definicję i zapisują ją na kartce. Następnie przyczepiają kartkę na gazetce obok wcześniej poznanych pojęć. Pozostałe dzieci z danego rzędu sprawdzają, czy tak samo wykonały zadanie. Inni uczniowie uważnie słuchają.

Plan (filmowy) - „5. na scenie, na obrazach, rysunkach, fotografiach, w krajobrazie: miejsce osób lub przedmiotów w perspektywie, określone ze względu na odległość od oka patrzącego, od kamery itp.”⁴

Kadr - „zdjęcie fotograficzne stanowiące część składową taśmy filmowej, przeznaczonej do wyświetlania na ekranie projekcyjnym; skomponowany plastycznie obraz filmowy”⁵

Filmować - „robić zdjęcia filmowe, nakręcać film”⁶

Nauczyciel sprawdza, czy uczniowie rozumieją definicje i, jeśli trzeba, udziela dodatkowych wyjaśnień. Na przykład tłumaczy, że kamera może pokazać tylko jakiś szczegół, np. zegarek, pióro, ale może obejmować też całą klasę. Właśnie sposoby pokazywania rzeczywistości nazywamy planami filmowymi.

Prowadzący nawiązuje do przyniesionych przez dzieci zdjęć własnych lub wyciętych z czasopism. Upewnia się, czy uczniowie przynieśli zdjęcia za zgodą rodziców, bo tylko takie będą wykorzystywane na lekcji. Prosi, by je wyjąć i rozłożyć na ławce. Wyjaśnia, że są to jakby pojedyncze kadry. Zwraca uwagę dzieci na fotosy wiszące w klasie i na kadry w podręczniku (str.277).

Następnie pyta, jak nazywamy człowieka, który w filmie operuje kamerą (nauczyciel akcentuje wyraz *operuje*), jest autorem zdjęć do filmu. /U: Operator /. Dodaje, że to między innymi on decyduje, co będzie widać na ekranie i w jakiej formie plastycznej. W czołówkach polskich filmów nazwisko operatora umieszczone jest zazwyczaj pod napisem „zdjęcia”.

Nauczyciel podłącza kamerę do telewizora i po chwili cała klasa widzi się na ekranie. Następnie pokazuje kamerę i to, o czym przed chwilą mówił. Uczniowie obserwują najpierw szczegóły, np. twarz jednego z uczniów, a potem całą postać i wreszcie całą klasę. Prowadzący pyta dzieci, do czego służy kamera /U: Do filmowania (nie: kamerowania), kręcenia filmów/ i jakie są rodzaje tego typu sprzętu/ U: Taka jak w klasie to kamera wideo, amatorska, prosta, łatwa w obsłudze, lekka. Jej przeciwieństwem są kamery profesjonalne, zawodowe, na wózkach lub statywach. (Jeśli dzieci nie znają odpowiedzi, informacje podaje nauczyciel)

3. Samodzielna praca z tekstem „Plan filmowy” - aktywne czytanie

Nauczyciel rozdaje uczniom kartę z poleceniami i rozsypankę planów filmowych (powycinane prostokąty z załącznika nr 1).

.....
Polecenia

- 1. Zapoznaj się z tekstem pt. „Plan filmowy”, fragmentem tekstu „ O scenariuszu i scenopisie filmowym” Wiesława Stradomskiego⁷.*
- 2. Spróbuj zrozumieć, co oznaczają poszczególne plany i zastanów się, kiedy który z nich zastosować. Czytaj z ołówkiem w ręku, aby podkreślić nim najistotniejsze fragmenty, mogące pomóc ci w odpowiedzi na postawione pytania.*
- 3. Przypatrz się kadrom z filmu „Tajemniczy ogród”⁸ na stronie 277 i zastanów się, w jakim celu zastosowano taki, a nie inny plan.*

3. Rozsypankę planów filmowych uporządkuj od najdalszego do najbliższego, wklej do zeszytu i podpisz (załącznik nr 1).

4. Spośród swoich zdjęć i wycinków wybierz takie, które odpowiadają poszczególnym planom filmowym. Postaraj się do każdego rodzaju planu dopasować co najmniej jedno zdjęcie.

5. Porównaj efekty swojej pracy z kolegą / koleżanką z ławki.

.....

4. Sprawdzenie stopnia zrozumienia tekstu, omówienie kadrów z filmu (podręcznik, str.277), zdjęć.

Prowadzący prosi ucznia o powstanie i pokazanie klasie wklejonych rysunków z podpisami. Następnie pokazuje wzór-kartę z prawidłowym ułożeniem i dodatkowo tłumaczy, że zbliżając się do obiektu ,widzimy coraz mniej, a oddalając - coraz więcej (załącznik nr 2).Wszyscy uczniowie porównują efekty swojej pracy z wzorem i dokonują ewentualnych poprawek.

Nauczyciel przyczepia do tablicy lub ściany plansze z nazwami planów filmowych i prosi, by wszyscy skupili się na pierwszym kadrze z filmu „Tajemniczy ogród” znajdującym się na stronie 277. Pyta:

- Jaki to plan? /U: Ogólny/
- Co to oznacza?/U: „Obejmuje dużą przestrzeń, na tle której sylwetka człowieka jest drobnym elementem w kompozycji całości”⁹ /
- Kiedy zastosowałbyś taki plan, gdybyś był reżyserem? /U: Kiedy chciałbym pokazać tło, krajobraz lub wnętrze z jedną lub kilkoma postaciami, „mając do czynienia z większą grupą osób lub gdy ruch znajdujących się na planie zdjęciowym postaci wymaga większej przestrzeni”¹⁰ /
- Które z twoich zdjęć przedstawia plan ogólny? Uczeń pokazuje wybrane zdjęcie klasie, wszyscy wspólnie orzekają, czy wybór jest prawidłowy, porównują ze swoimi zdjęciami, decydują czy ich wybór był słuszny. Nauczyciel poleca uczniowi, by przypiął swoje zdjęcie do odpowiedniej planszy.

Podobnie omawiamy wszystkie kadry z podręcznika (i pokazujemy odpowiednio dobrane zdjęcia), wykorzystując informacje z przeczytanego przez uczniów tekstu w formie dosłownej (cytaty) i w postaci omówienia własnymi słowami.

Nauczyciel włącza muzykę filmową i daje uczniom kilka minut na umieszczenie swoich zdjęć i wycinków z gazet na planszach z nazwami planów filmowych. W ten sposób powstaje w klasie dodatkowa filmowa dekoracja, która jednocześnie służy utrwaleniu wiadomości dotyczących planów filmowych. Jest ona tym bardziej atrakcyjna, że zawiera wiele zdjęć dzieci i ich rodzin, przez co angażuje uczniów emocjonalnie.

5. Ćwiczenia praktyczne z kamerą.

Przygotowanie

Nauczyciel dzieli uczniów na zespoły 3-osobowe. Zapewnia, że teraz poczują się prawie jak prawdziwa ekipa filmowa: reżyserzy, operatorzy, aktorzy. Oczywiście niepełna, wielu twórców brakuje. Jeżeli zostało to omówione na wcześniejszych lekcjach, uczniowie

wymieniają innych twórców filmu: charakteryzator, montażysta, scenograf, rekwizytor, kompozytor muzyki i podsumowują, że film jest dziełem zbiorowym. (Jeśli dla dzieci będzie to zbyt trudne – przypomni nauczyciel. Tak częste powracanie do wiadomości z poprzednich lekcji służy ich utrwalaniu.)

Każdy uczeń-„operator”, posługując się kamerą, sfilmuje swojego kolegę-„aktora”, który będzie coś prezentować, np. skecz, piosenkę, wiersz, może też improwizować - według uznania grupy, nie dłużej jednak niż 2 minuty. Trzeci uczeń-„reżyser” w porozumieniu z kolegami zdecyduje w jakich planach ma to być sfilmowane, jak „aktor” ma grać. W trakcie filmowania będzie on nazywał głośno plany filmowe, bo tylko to umożliwi widzom (uczniom i nauczycielowi) bieżącą kontrolę na ekranie telewizora poprawności filmowania i znajomości planów przez filmującego.

Nauczyciel daje 5 minut na przygotowanie się uczniów do pracy w zespole. W tym czasie chodzi od zespołu do zespołu, przysłuchuje się i, jeśli jest taka potrzeba, poprawia uczniów lub podpowiada jakieś rozwiązanie.

Prezentacja – filmowanie

Grupa wychodzi na środek. Nauczyciel podaje kamerę, pokazuje, gdzie się patrzy, jak zbliżyć, jak oddalać (przypomina, że gdy zbliżamy to widać coraz mniej, gdy oddalamy - coraz więcej –załącznik nr 2) i oddaje kamerę w ręce ucznia. Jedno dziecko z zespołu nazywa plany, drugie prezentuje, np. wiersz, trzecie filmuje. Nauczyciel przypomina, że tworzywem filmowym jest obraz plus dźwięk. Cały czas słucha i uważnie patrzy na ekran. Jeśli uczeń filmujący źle wykonał polecenie kolegi, zwraca mu uwagę, np. mówi do ucznia, że miał zastosować plan amerykański, czyli... /U: Od kolan w górę/ i prosi, by spróbował jeszcze raz. Pozostali uczniowie również bardzo uważnie oglądają i słuchają, gdyż wiedzą, że potem nastąpi omówienie pracy i będą się wypowiadać na temat prezentacji kolegów. Nauczyciel zachęca uczniów do robienia w dowolnej formie notatek, które na pewno przydadzą się podczas późniejszej dyskusji.

Jeżeli tylko czas na to pozwala, uczniowie z danej grupy zamieniają się rolami. Ten, kto był „reżyserem”, staje się „aktorem”, „aktorem” - „operatorem”, a ten „reżyserem”. Następnie ma miejsce kolejna zmiana. Dzięki temu każdy uczeń będzie mógł sprawdzić się w trzech różnych rolach. W taki sposób po kolei filmują wszystkie zespoły.

Po zajęciach nauczyciel daje uczniom możliwość wypożyczenia kasety do domu (wszystkie prezentacje były nagrywane) w celu przeanalizowania swojej pracy (cała klasa widzi efekt na ekranie, a grupa prezentująca nie). Jeśli czas na to pozwala, można takiej krytycznej analizie poddać nagranie na kolejnej lekcji.

6. Omówienie i ocena pracy. Dyskusja.

Nauczyciel prosi, by dzieci podzieliły się wrażeniami dotyczącymi pracy poszczególnych ekip filmowych. Zachęca do wykorzystywania wybranych wyrazów, wyrażeń i zwrotów związanych z filmem, tych wcześniej poznanych i tych z dzisiejszej lekcji. Przy okazji uczniowie przypominają różnicę między zwrotem i wyrażeniem. /U: Zwrot jest to takie połączenie co najmniej dwóch wyrazów, które zawiera czasownik, a wyrażenie go nie posiada./

Tabela zawiera przykładowy wykaz wyrazów, wyrażeń, zwrotów związanych z filmem. Uczniowie sporządzili ją na pierwszej „lekcji filmowej”, zostawiając dużo wolnego miejsca, a potem na kolejnych dopisywali nowe słowa:

Wyrazy	Wyrażenia(nie zawierają czasownika)	Zwroty (zawierają czasownik)
filmować	ujęcie filmowe	operować kamerą
kamera	gra aktorska	realizować film
kadr	interpretacja aktorska	napisać scenariusz, scenopis
kadrować	plan filmowy	robić kadry
półzbliżenie	plan ogólny	kręcić film
zbliżenie	plan pełny	filmować sceny
detal	plan amerykański	filmować dobrze /źle
reżyser	zdjęcia filmowe	robić zdjęcia filmowe
operator	taśma filmowa	wykonać kopie
scenarzysta	kamera filmowa /video	ustalić obsadę aktorską
montażysta	montaż filmu	opracować muzykę
charakteryzator	kompozytor filmowy	udźwiękować film
scenariusz	wytwórnia filmowa	grać(występować) w filmie
scenopis	talent aktorski	odtwarzać rolę
adaptacja	ekipa filmowa	adaptować powieść
ekran	obsada aktorska	wyświetlić film
rekwizyt	recenzja filmowa	komponować kadr
scenografia	aktor filmowy	...
...

Na lekcji podsumowującej tematykę filmową można jako ćwiczenie językowe polecić uczniom ułożenie wyrazów w każdej rubryce w porządku alfabetycznym.

Prowadzący przypomina z poprzednich lekcji słownictwo przydatne w dyskusji, zarówno podkreślające stosunek mówiącego do obejrzanych prezentacji (a), jak i nawiązujące do wypowiedzi innych rozmówców (b), a także zgadzając się lub nie, z tym, co mówi osoba wygłaszająca swoją opinię lub inny uczestnik dyskusji (c). Prowadzący prosi o otwarcie podręczników na stronie 40 i wykorzystywania w swoich wypowiedziach podanych tam wyrazów i zwrotów, np.

a) sądzę, że...
uwzględam, że...

b) (nie) zgadzam się z ...
nawiązując do wypowiedzi ...

c) niewątpliwie, z pewnością, podobno...¹¹
Przykładowe wypowiedzi uczniów:

Marta: *Sądzę, że pierwsza grupa zaprezentowała się najlepiej. Moim zdaniem Robert naprawdę dobrze filmował. Wykazał się znajomością poznanych na lekcji planów filmowych i umiejętnością operowania kamerą. Ania natomiast to według mnie doskonała aktorka. Mimika, gest, ruch ... –wszystko było dopracowane. Aż trudno uwierzyć, że nie ćwiczyła tego wcześniej, w domu. Z pewnością jest to zasługa „reżysera” -Adama, który umiał dobrze wykorzystać swoje 5 minut.*

Igor: *W zupełności zgadzam się z Martą, która słusznie zwróciła uwagę na grę aktorską Ani. Dziewczyna ma z pewnością talent w tej dziedzinie. Być może w przyszłości zostanie*

aktorką. Uważam, że w prezentacji pierwszej grupy wszystko zostało dograne. Niewątpliwie ten zespół był najlepszy i jego pracę oceniam najwyżej.

Zosia: Jestem tego samego zdania co moi przedmówcy jednak chciałabym dodać, że w gruncie rzeczy pozostałe „ekipy filmowe” również radziły sobie bardzo dobrze. Moim zdaniem, np. zbliżenie ukazujące twarz Krysi z grupy piątej było przejmujące. „Operator” świetnie kadrował i uchwycił jej smutek i przejęcie. Naprawdę zasługuje na pochwałę.

...

Fioletowym kolorem wyróżniłam wykorzystane słownictwo ze str.40 przydatne w dyskusji, a zielonym słownictwo związane z filmem.

Po wysłuchaniu wypowiedzi prowadzący podsumowuje dyskusję, zwracając uwagę na to, czy uczniowie potrafili wykorzystać zalecane im słownictwo.

Nauczyciel ocenia aktywność uczniów na lekcji.

7. Podsumowanie

Nauczyciel prosi o odczytanie pytania zawartego w temacie. /U: Czy potrafimy rozróżnić plany filmowe? / Następnie mówi, że aby się o tym przekonać wystarczy wykonać polecenie dotyczące rysunków z kartki, którą każdy uczeń otrzyma (załącznik nr 3). Dyżurny rozdaje kartki, kładąc je czystą stroną do góry, aby uwaga uczniów jeszcze się na nich nie skupiała.

Polecenie zostaje zapisane na tablicy. Brzmi następująco:

Każdy prostokąt na rysunku przedstawia inny plan filmowy. W lewym górnym rogu każdego prostokąta zapisz nazwę danego planu filmowego.

Nauczyciel odczytuje na głos polecenie, a następnie prosi uczniów o odwrócenie kartek i wykonanie zadania.

Po chwili wszyscy sprawdzają poprawność wykonania ćwiczenia. Nauczyciel pokazuje wzór (załącznik nr 4), uczniowie porównują, czy poprawnie nazwali plany oraz czy nazwy umieścili w odpowiednim miejscu (sprawdzamy czytanie poleceń ze zrozumieniem).

Następnie wszyscy wklejają do zeszytów poprawnie uzupełnione kartki.

8. Ćwiczenia w pisaniu

Prowadzący prosi o zapisanie w zeszytach polecenia:

W formie wypowiedzi kilkuzdaniowej (ok.10 zdań) zachęć (jeśli ci się lekcja podobała) lub zniechęć (jeśli zajęcia były dla Ciebie nieciekawe) swojego kolegę / swoją koleżankę z innej klasy do zabawy w filmowanie.

Podaj co najmniej dwa sensowne argumenty. Wykorzystaj wybrane wiadomości na temat sztuki filmowej. Zwróć uwagę na kompozycję i układ graficzny pracy. Zadbaj o poprawność językową, interpunkcyjną i ortograficzną.

(Uczniowie, którzy zawsze byli ukierunkowywani i ćwiczyli świadome stosowanie poznanych zasad stylistycznych, gramatycznych i kompozycyjnych, bez trudu poradzą sobie z tym zadaniem. Dzieciom niewdrożonym do takiego pisania, należy wyjaśnić, czym jest kompozycja, układ graficzny itd.)

Nauczyciel wyjaśnia temat, odpowiada na pytania uczniów, a następnie chodzi po klasie, czuwając nad poprawnością wykonywania zadania. Zwraca uwagę na akapity, estetykę zapisu, pomaga rozstrzygnąć niejasności, przypomina o słownikach znajdujących się w klasie. Informuje, że gdyby udzielali rady w liście, na kartce pocztowej czy w innej podobnej formie pisemnej bezpośrednio skierowanej do odbiorcy, obowiązywałaby pisownia zwrotów do adresata wielką literą. Tu nie jest to konieczne. Radzi, by najpierw napisać wypracowanie, a dopiero potem samemu ocenić i ewentualnie udoskonalić.

Prowadzący prosi o odczytanie kilku wypowiedzi uczniów (jeżeli będą dzieci, które zdążą napisać pracę przed dzwonkiem). Jeśli uczniowie nie skończą pracy na lekcji, prezentację wypowiedzi pisemnych przekładamy na początek następnych zajęć.

Przykładowy tekst:

Sądzę, że filmowanie to świetna zabawa. Przekonałem się o tym na dzisiejszej lekcji języka polskiego, która bardzo mi się podobała.

Zachęcam cię, Maćku, abys spróbował coś sfilmować, np. zabawę ze swoim ukochanym psem. Jeśli będziesz chciał pokazać go bawiącego się na tle domu, użyjesz planów dalekich, np. planu ogólnego. Natomiast jeśli ważny dla ciebie będzie grymas na jego pysku wyrażający niezadowolenie, wykorzystasz plany bliskie, np. zbliżenie.

Tego wszystkiego (i wielu innych rzeczy) nauczyłem się na dzisiejszej lekcji, trochę z podręcznika, a trochę ćwicząc razem z kolegami z klasy. Mówię ci, to wcale nie jest trudne! Przekonasz się sam, tylko spróbuj. Ta zabawa jest również bardzo pouczająca, bo przy okazji poszerzasz swoją wiedzę z zakresu filmu. Mnie się to bardzo podoba i chyba z tym będzie się wiązała moja przyszłość (pragnę zostać operatorem).

Gorąco ci polecam taką formę spędzania czasu! Chętnie ci pomogę w filmowaniu, jeśli chcesz, a potem wspólnie możemy obejrzeć twoje „dzieło”.

9. Ewaluacja

Nauczyciel rozdaje każdemu dziecku wcześniej przygotowane arkusze ewaluacyjne (załącznik 5). Prosi, aby uczniowie ocenili zajęcia. W swojej ocenie powinni uwzględnić między innymi:

- atmosferę panującą w klasie,
- wykorzystanie środków dydaktycznych,
- atrakcyjność lekcji,
- zaangażowanie uczniów,
- zachowanie nauczyciela.

Jeśli zajęcia oceniamy na 1, zakolorowujemy najmniejszy prostokąt oznaczony numerem 1, jeżeli na 2, to zamalowujemy cały prostokąt z numerem 2 itd. Im wyższa ocena, tym większy prostokąt należy zakreślić. Oczywiście w tych prostokątach dzieci powinny dostrzec podobieństwo do wcześniej omawianych planów filmowych.

Po chwili uczniowie oddają karty ewaluacyjne prowadzącemu.

10. Zadanie domowe

Dokończ wypracowanie. Korzystając z odpowiednich słowników, sprawdź swoją pracę pod względem ortografii i interpunkcji. Jeżeli w klasie pisałeś na brudno lub w zeszytcie, ale niestarannie i nieczytelnie, koniecznie przepis swoje wypracowanie.

(Można zakończyć lekcję na punkcie 7, a pracę pisemną w całości zadać do domu.)

Uwagi

Proponowana przeze mnie lekcja jest jedną, z cyklu lekcji, poświęconych filmowi. Uważam, że dobrze byłoby najpierw przeprowadzić zajęcia dotyczące tego, jak powstaje film (etapy powstawania), kto go tworzy (nazwy twórców filmu i ich zadania), a dopiero potem przejść do bardziej szczegółowych zagadnień, takich jak plany filmowe. Przedstawiony przeze mnie scenariusz można oczywiście modyfikować w zależności od potrzeb i możliwości klasy i samego nauczyciela. Tego typu lekcje uważam za bardzo cenne, gdyż bawiąc, uczą. Jest to chyba jeden z najistotniejszych elementów edukacji. Zabawa w filmowanie wydaje się przede wszystkim atrakcyjna dla ucznia, przełamuje schemat, zaciekawia. Starłam się to wykorzystać, łącząc lekcję z zakresu kształcenia filmowego typu warsztatowego z ćwiczeniami w mówieniu i pisaniu oraz z ćwiczeniami kształcącymi sprawność językową dziecka, zgodnie z zaleceniami programowymi.

Przeprowadziłam taką lekcję w swojej szkole w czerwcu 2004 roku i chociaż było sporo zamieszania, bo kamera w rękach dzieci wywoływała niesamowite emocje, a improwizacje niektórych uczniów pozostawiały wiele do życzenia, to muszę przyznać, że nie często na zajęciach jest tyle entuzjazmu i radości. Początkowo było zdziwienie dzieci i onieśmienie, potem ciekawość, a w końcu każdy z uczniów chciał potrzymać kamerę i sfilmować swoją klasę, pragnął też, by to na nim spoczęło oko kamery, trzymanej przez koleżkę, i by mógł zobaczyć się na ekranie. Jeszcze całą przerwę po lekcji zabrała nam zabawa kamerą (już niezwiązana bezpośrednio z tematem), a uczniowie byli tak pochłonięci nagrywaniem i improwizowaniem przed kamerą, że nie chcieli przyjść na kolejne planowe zajęcia. Możliwość jednoczesnego oglądania swoich popisów na ekranie telewizora dodatkowo zwiększyła atrakcyjność takich zajęć.

Przeprowadziłam również lekcję, na której analizowaliśmy nagrania dzieci. Konstruktwna krytyka w miłej atmosferze pozostawiła niezatarte wrażenia we mnie i, mam nadzieję, w uczniach, bo, podobnie jak poprzednio, lawiny śmiechu podczas oglądania siebie w telewizji nie można było powstrzymać, ale towarzyszyła temu rzetelna rozmowa na temat tego, co w swoim nagraniu uczniowie zmieniliby, co można by poprawić i jak to zrobić. Naprawdę warto poświęcić czas, by wspólnie przeanalizować nagranie i pomóc uczniom w dokonaniu słusznej samooceny.

Nie ukrywam, że pewne techniczne operacje, których trzeba dokonać, przygotowując się do lekcji (zajęcia muszą odbywać się w sali z telewizorem, trzeba przygotować kamerę, kasetę, przećwiczyć przed lekcją czy po podłączeniu wszystko działa, żeby na lekcji nie tracić czasu i uniknąć jakichś technicznych wpadek itp.) mogą niektórych nauczycieli zniechęcać, ale warto podjąć takie wyzwanie, bo lekcja na długo zostanie w pamięci uczniów.

Przypisy

1. H. Depta *Fabryka snów czy szkoła życia*, COK, Warszawa 1986, s.168.
2. *Tamże*, s.180.
3. M. Nagajowa „*Słowa i świat. Podręcznik do kształcenia literackiego, kulturowego i językowego dla klasy szóstej szkoły podstawowej*”, WSiP, Warszawa 2000, s.275 –277
4. *Słownik języka polskiego*, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1979, t.2, s.684.
5. *Tamże*, t.1, s. 854.
6. *Tamże*, t.1, s.587.
7. M. Nagajowa „*Słowa i świat. Podręcznik do kształcenia literackiego, kulturowego i językowego dla klasy szóstej szkoły podstawowej*”, WSiP, Warszawa 1996, s.275.
8. *Tamże*, s.277.
9. *Tamże*, s.275.
10. *Tamże*, s.276.
11. *Tamże*, s.40.

Aby można mówić o filmie na lekcjach z uczniami i przybliżać im tę dziedzinę sztuki, trzeba samemu być wyposażonym w odpowiednią, co najmniej podstawową wiedzę dotyczącą historii kina i filmu, filmowych środków wyrazu i twórców filmu. Polecam wszystkim zainteresowanym edukacją filmową następujące pozycje:

1. *Analiza i interpretacja utworu filmowego w szkole*, pod red. H. Depty, Warszawa 1980.
2. J. Czaja, I. Mazurkiewicz -Krauze *Popkulturowa zdrada, czyli animowany Tristan i Izolda*, w: *Polonistyka* 2004 nr5.
3. H. Depta *Fabryka snów czy szkoła życia. Problemy młodzieży a wartości filmu*, Warszawa 1986.
4. H. Depta *Film i wychowanie*, Warszawa 1975.
5. H. Depta *Film w życiu i wychowaniu młodzieży*, Warszawa 1983.
6. *Edukacja filmowa w szkole podstawowej i średniej*, pod red. J. Koblewskiej i M. Butkiewicz, Warszawa 1979.
7. *Film na lekcjach języka polskiego*, pod red. S. Fryciego i J. Koblewskiej, Warszawa 1979.
8. J. Fuksiewicz *Film w Polsce*, Warszawa 1972.
9. W. Gałuszka *Próba integracji literatury i filmu*, w: *Polonistyka* 1993 nr 10
10. I. Grodź *Scenografia – wypowiedź poprzez sztukę*, w: *Polonistyka* 2004 nr5.
11. A. Helman *Film faktów i film fikcji. Dialektyka postaw i poetyk twórczych*, Katowice 1977.
12. A. Helman *Przedmiot i metody filmoznawstwa*, Łódź 1985.
13. M. Hendrykowski *Historia filmowego Oskara*, Warszawa 1988.
14. M. Hendrykowski *Polonista w świecie reklamy i wideoklipu*, w: *Polonistyka* 2004 nr5.
15. M. Hendrykowska *Serial, telenowela, reality show, czyli jak rozmontować ten mechanizm?*, w: *Polonistyka* 2004 nr5.
16. R. Ingarden *Kilka uwag o sztuce filmowej*, w: *Studia z estetyki*, t.II, Warszawa 1956.
17. A. Jackiewicz *Film jako powieść XX wieku*, Warszawa 1968.
18. A. Jackiewicz *Historia literatury w moim kinie*, Warszawa 1974.
19. A. Jackiewicz *Niebezpieczne związki literatury i filmu*, Warszawa 1971.
20. M. Jazdon *Jak patrzeć na film dokumentalny?*, w: *Polonistyka* 2004 nr 5.
21. *Kino i telewizja*, pod red. B. W. Lewickiego, Warszawa 1984.
22. E. Klein *Praktyczne problemy wychowania filmowego. O twórcach dzieła filmowego na lekcjach języka polskiego*, w: *Polonistyka* 1989 nr 5.

23. E. Klein *Zbliżenia szkoły do filmu, czyli koszalińskie spotkania filmowe 84*, w: *Polonistyka* 1985 nr 8.
24. J. Koblewska *Film fabularny w szkole*, Warszawa 1964.
25. A. Kołodyński *Spojrzenie za ekran*, Warszawa 1987.
26. E. Królikowska *Seans magiczny, czyli ABC młodego kinomana*, Warszawa 1989.
27. A. Książek- Szczepanikowa *Od obrazka do wideoklipu. Integracja tekstowa w kształceniu literackim na poziomie podstawowym*, Kielce 1999.
28. A. Kulik *Elementy psychologii odbioru filmu*, Warszawa 1966.
29. A. Kulik *Po wyjściu z kina. Psychologiczna problematyka oddziaływania filmu*, Warszawa 1968.
30. B.W. Lewicki *Scenariusz. Literacki program struktury filmowej*, Łódź 1970.
31. B.W. Lewicki *Wprowadzenie do wiedzy o filmie*, Wrocław 1964.
32. J. Lisik *Moje doświadczenia w korzystaniu z filmu fabularnego na lekcjach języka polskiego*, w: *Polonistyka* 1982 nr 5.
33. *Literatura a plastyka, muzyka, radio i film na lekcjach języka polskiego*, pod red. F. Blicharskiej, Warszawa 1975.
34. J. Łotmam *Semiotyka filmu*, Warszawa 1983.
35. K. Marciniak *Kinema, filmia...czyli o X Muzie na języku polskim*, w: *Język Polski w Szkole IV-VI 2003/2004* nr 4.
36. A. Marzec *Jak uczyć odbioru sztuki filmowej, teatralnej i radiowej*, w: *Nauczanie języka polskiego w klasie V*, pod red. B. Chrzastowskiej i E. Polańskiego, Warszawa 1985.
37. A. Marzec, S. Rzęsikowski *Edukacja teatralna, filmowa i radiowa na lekcjach języka polskiego w klasach IV – VIII*, Kielce 1994.
38. B. Michałek *Film – sztuka w ewolucji*, Warszawa 1975.
39. B. Michałek *Kino naszych czasów*, Warszawa 1972.
40. E. Morin *Kino i wyobraźnia*, Warszawa 1975.
41. E. Nurczyńska –Fidelska, B. Barniewska, H. Ulińska *Filmowe analizy i interpretacje w szkole*, Łódź 1984.
42. A. Pijanowski *Film oświatowy na lekcjach języka polskiego*, w: *Polonistyka* 1986 nr 3.
43. L. Pijanowski *Małe abecadło filmu i telewizji*, Warszawa 1969.
44. J. Płażewski *Język filmu*, Warszawa 1982.
45. J. Płażewski *Historia filmu dla każdego/1895 –1980/*, Warszawa 1986.
46. *Problemy semiotyczne filmu*, pod red. A. Helman, Katowice 1980.
47. *Problemy teorii dzieła filmowego*, pod red. J. Trzynadłowskiego, Wrocław 1985.
48. B. Skowronek *Od Spielberga do Felliniego, czyli o roli kina masowego w szkole*, w: *Polonistyka* 1993 nr 10.
49. K.T. Toeplitz *Sekrety filmu*, Warszawa 1967.
50. Z. Turley *Edukacja kulturalna w klasach IV – VIII*, w: *Język Polski w Szkole dla klas IV – VIII, 1986/87, z. 4*.
51. A. Wajda *Powtórka z całości*, Warszawa 1989.
52. *Współczesne teorie filmowe*, pod red. A. Helman, Warszawa 1968.
53. L. Zonn *O montażu filmowym*, w: *Polonistyka* 2004 nr 5.
54. *Z badań porównawczych nad filmem*, pod red. A. Helman i A. Gwoździa, Warszawa-Katowice –Kraków 1980.